

Deprem ve Göç İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme

A Sociological Evaluation on the Relationship between Earthquake and Migration

Damla TOPÇU¹

¹Öğr. Gör. Dr. Fırat Üniversitesi,
Kovancılar Meslek Yüksekokulu,
Sağlık Bakım Hizmetleri Bölümü.
dtopcu@firat.edu.tr
ORCID: 0000-0002-1594-6806

Başvuru: 12.02.2024
Kabul: 24.01.2025

Atif: Topçu, D. (2025). Deprem ve göç ilişkisi üzerine sosyolojik bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 36(1), 111-125
DOI: 10.33417/tsh.1435684

ÖZ

Depremler, insanların üzerinde yıkıcı etkiler bırakmakla birlikte, zorunlu göçlere de yol açmaktadır. Tarih boyunca depremlerin, dünya genelinde çeşitli göç hareketlerine neden olduğu bilinmektedir. Türkiye'de de depremlerle ilişkili zorunlu göçler sıkça yaşanmıştır. Özellikle 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş depremleri, büyük can ve mal kayıplarına yol açmış ve zorunlu göçü tetiklemiştir. Deprem göçleri, basit bir yer değiştirme hareketi olarak değil, göç öncesi ve sonrası süreçleriyle birlikte toplumsal, kültürel, psikolojik ve ekonomik yaşamları etkileyen karmaşık bir süreç olarak ele alınmaktadır. Bu çalışmada, deprem ve göç ilişkisi sosyolojik olarak değerlendirilmeye çalışılmış, deprem kaynaklı göçlerin yol açtığı sorunlar üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda göç teorileri çerçevesinde deprem göçü sonuç kısmında ele alınmıştır. Deprem kaynaklı zorunlu göçler, geçici ve kalıcı nitelik taşımakta olup, ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Göç yönünde itici ve çekici faktörlerin yanı sıra, akrabalar ve iş olanakları önemli belirleyici unsurlar olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çalışma, teorik çerçeveye dayalı olarak deprem ve göç ilişkisini sosyolojik bir bakış açısıyla incelemektedir.

Anahtar kelimeler: Deprem, Göç Teorileri, Afet Sonrası Göç, Göç Sonrası Uyum.

ABSTRACT

Earthquakes not only have devastating effects on people, but also lead to forced migration. It is known that earthquakes have caused various migration movements throughout the world throughout history. In Turkey, earthquake-related forced migrations have been experienced frequently. Especially the Kahramanmaraş earthquake on 6 February 2023 caused great loss of life and property and triggered forced migration. Earthquake migration is not considered as a simple displacement movement, but as a complex process that affects social, cultural, psychological and economic lives with its pre- and post-migration processes. In this study, the relationship between earthquake and migration has been tried to be evaluated sociologically and the problems caused by earthquake-induced migration have been emphasised. At the same time, earthquake migration is discussed in the conclusion part within the framework of migration theories. Earthquake-induced forced migration has temporary and permanent characteristics and brings along many economic, social, cultural and psychological problems. In addition to push and pull factors in the direction of migration, relatives and job opportunities emerge as important determinants. This study examines the relationship between earthquake and migration from a sociological perspective based on the theoretical framework.

Keywords: Earthquake, Migration Theories, Migration after Disaster, Adaptation after Migration.

GİRİŞ

Göç olgusu geçmişten günümüze devam eden çok eski ve canlı bir süreçtir. Birçok nedenden kaynaklanan göçler, genel anlamda zorunlu ve gönüllü olarak gerçekleşmektedir. Gönüllü göçler bireylerin kendi istekleri doğrultusunda kırdan kente, kentten kente yahut yurtdışına gerçekleştirdikleri göçlerdir. Zorunlu göçler ise bireylerin kendi istekleri dışında, savaş durumları, iklimsel şartlar, doğal afetler gibi nedenlerden kaynaklı olarak gerçekleştirilen göçlerdir. Doğal afetlerin neden olduğu göçlerden biri de deprem göçüdür.

Depremler geçmişten günümüze can ve mal kayıplarına neden olmakta, toplumsal yaşamı çeşitli şekillerde etkilemektedir. Depremler, ilk başta can ve mal kaybı olarak görülse de sosyal, kültürel ve psikolojik sorunları da beraberinde getirmektedir. Depremler hem bireylerde yaşatmış olduğu korkudan hem de evlerin ve iş yerlerinin hasar alması veya enkaza dönüşmesinden dolayı göçleri de tetiklemektedir. Bu durum deprem ve göçün birbiriyle ilişkili olduğunu göstermektedir.

Depremin ardından yaşanan göçler birtakım sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Depremde yaşanan mal kayıpları ekonomik sıkıntı yaşanmasına, kültürel olarak farklı bir ortamda bulunmanın vermiş olduğu uyum sorunu, fırsatçılık yapan ev sahiplerinin kiralari artırmaları nedeniyle yaşanan konut sorunu, alışlagelmiş kültürel değerlerin yaşatılmaya çalışılırken karşılaşılan değerler çatışması, kendi kültürlerini korumaya çalışırken dışlama-dışlanma gibi etkileşim süreçlerinin yaşanması başlıca yaşanan sorunlar arasında yer almaktadır. Bu yaşanan sorunlar, depremin yıpratmış olduğu psikolojinin daha da yıpranmasına, ağır psikolojik travmalar yaşanmasına neden olabilmektedir. Bu durumdan toplum sağlığı da olumsuz etkilenmektedir.

Göçün itici ve çekici faktörlerinin daha kolay anlaşılması için çalışmada göç kuramlarına yer verilmiş ve deprem göçü kuramlar üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada göç kavramı, göç türleri, göç kuramları, deprem ve depremin ardından gerçekleşen göçün ortaya çıkardığı sorunlar üzerinde durularak göç ve deprem ilişkisi üzerine sosyolojik bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır. Çalışmada deprem ve göç ilişkisi değerlendirilerek literatüre mütevazı bir katkı sağlanmak amaçlanmıştır.

1. GÖÇ KAVRAMI

Göç, çok boyutlu ve geçmişten günümüze var olan bir süreçtir ve birçok disiplinin ilgi konusudur. Bu nedenle kesin bir göç tanımı yapmak güçleştiği gibi birçok tanım da ortaya çıkmaktadır (Özyakışır, 2013). Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde göç "ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret" karşılığı ile verilmektedir (TDK, 2025). Uluslararası Göç Örgütü (IOM) göçü, bir ülkenin kendi sınırları içinde veya başka ülkelerin sınırları arasında insanların yer değiştirmesi ile meydana gelen bir nüfus hareketi şeklinde tanımlamaktadır (IOM, 2009). Gordon Marshall (1999) ise göçü, "bireylerin ya da grupların sembolik ya da siyasal sınırların ötesine, yeni yerleşim alanlarına ve toplumlara doğru hareketi" olarak tanımlamaktadır.

Bir diğere tanıma göre ise göç, “ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değıştirme hareketidir” (Yalçın, 2004). Göç, kalıcı veya geçici yer değışikliği (Lee, 1966), ev ve aile ile birlikte yer değıştirilmesi eylemi (Çakır, 2011), yaşanan yerden başka bir yere yerleşme (Bartram vd., 2017), nüfusun coğrafya üzerinde dağılmasını sağlayan süreç (Tekeli ve Erder, 1978), insanın farklı sosyokültürel ortamlara açılması süreci (Doğan, 2018) olarak da ifade edilmektedir.

Göç tanımlarına bakıldığında göçün bir yer değıştirme eylemi olduğu görülmektedir (Gürsoy, 2019). Göç, sadece bir yer değıştirme eylemi olarak kalmamakta sosyal bir olgu olarak toplumsal yapıyı da etkilemektedir. Göç, hangi maksatla yapılmış olursa olsun yeni sosyal ilişkileri (Adıgüzel, 2020), uyum ve bütünleşme süreçlerini gerekli kılmaktadır. Göç sürecinin tamamlanmasında uyum süreci önemli bir adımı oluşturmaktadır. Göç edilen yere uyum sağlayamayanlar potansiyel göçmen olarak hayatlarına devam etmektedir (Çakır, 2011). Göç edilen yere uyum süresi, göçün hangi maksatla yapıldığına, zorunlu ya da gönüllü oluşuna göre farklılık gösterebilmektedir (Canbey Ozguler, 2018). Dolayısıyla göç; “süreci, sonucu ve beraberinde getirdikleri ile pek çok dinamiğı” içerisinde barındıran bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Aydın, 2024).

1.1. Göç Türleri

Göçün insanla birlikte var olan canlı bir süreç olması göçü çok boyutlu bir hale getirirken birçok göç türünü de ortaya çıkarmaktadır. William Petersen “Göçün Genel Tipolojisi (A General Typology of Migration)” adlı makalesinde ilkel, zoraki, yönlendirilen, serbest ve kitlesel olmak üzere beş göç tipinden bahsetmektedir. İlkel göç, insanın doğal güçlerle baş edememesiyle ilgili bir harekettir. Ekolojik nedenlerden dolayı gerçekleşen ve yaşanan yere benzer bir yer buluncaya kadar devam eden bir göçtür (1958). Zoraki ve yönlendirilen göç, devlet ya da eşdeğerde başka bir sosyal kurum tarafından gerçekleştirilen, göç edenlerin göç sürecini denetleyemediğı bir göçtür. Petersen, göç eden topluluğun sosyal baskıya rağmen ellerinde bulunan karar mekanizmalarını kullanabiliyorlarsa bunun yönlendirilen göç olduğunu belirtmektedir. Zorunlu göçte ise göçe tabi olan topluluk hiçbir karar mekanizmasını kullanamamaktadır. Petersen, Nazi Almanya’sında bir grubun göçe özendirildiğini, bir grubun ise vagonlara doldurularak toplama kamplarına götürüldüğünü belirtmektedir. Petersen bu örnekle zoraki ve yönlendiren göç arasındaki farkı ortaya koymaktadır (1958). İlkel, zoraki ve yönlendirilen göç tiplerinde göçmenlerin iradesi, nispeten önemsiz bir faktördür. Ancak serbest göçte göçmenlerin iradesinin önemli olduğu, göç kararını bireylerin kendisinin verdiği görülmektedir. Petersen, başka ülkeye çalışmaya giden bireylerin yaptığı göçü serbest göç olarak örneklendirmektedir (1958). Serbest göç, büyük kitlesel göçleri değil bireysel göçleri tanımlamaktadır (Çağlayan, 2006). Kitlesel göç ise serbest göçün sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Serbest göç ile başka yerlere giden bireylerin memleketlerine geri döndüklerinde göç ettikleri yerin olumlu yönlerini geride kalanlara anlatarak onları etkilemeleri

ile gerçekleşmektedir (1958: 263). Gelişen ulaşım ve iletişim teknolojileri ile kurulan göçmen ağları kitlesel göçün gerçekleşmesinde etkili olmaktadır (Adıgüzel, 2020).

Göçler irade, yoğunluk, süre ve sınır ölçütleri üzerinden de ele alınabilmektedir. İrade esasına göre göçler gönüllü ve zorunlu göçler olarak iki gruba ayrılmaktadır. Gönüllü göç, göç kararını fertlerin kendisinin verdiği göçtür. Zorunlu göç ise fertlerin iradesi dışında gerçekleşen savaşlar, doğal afetler, tehditler gibi durumlardan kaynaklanan göçtür. Göçün yoğunluğuna göre göçler de bireysel ve kitlesel olarak ikiye ayrılmaktadır (Yalçın, 2004). Bireysel göçte bireyler kendi iradeleri ve imkânları ölçüsünde göç etmektedir. Kitlesel göçte ise siyasal ve ekonomik nedenlerden dolayı sığınacak bir yer arayışı içinde olan bireylerin zorunlu olarak göç etmesidir (Ekici ve Tuncel, 2015). Yerleşme esasına göre ise göçler sürekli ve geçici olarak iki gruba ayrılmaktadır (Yalçın, 2004: 19) Sürekli göç, yaşanılan yere bir daha geri dönmek düşüncesi ile yapılırken geçici göç, yaşanılan yere bir süre sonra geri dönmek düşüncesi ile yapılmaktadır (Gürsoy, 2019). Ülke sınırına göre yapılan göçler ise iç ve dış göç olarak ikiye ayrılmaktadır (Yalçın, 2004). İç göç, ülke sınırları içerisinde gerçekleşen göçtür. Dış göç ise yaşanılan ülkeden başka bir ülkeye yapılan göçtür. İç göçte ülke nüfusunda bir değişme söz konusu değilken dış göçte ülke nüfusu azalmaktadır (Özyakışır, 2013). İç göçler genellikle ülke içinde kırsal alanlardan kentsel alanlara kısaca gelişmemiş bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru gerçekleşmektedir (Topçu, 2022).

Dünya genelinde milyonlarca insan serbest ya da zorunlu olarak yer değiştirmektedir. Bu yer değişikliğinde itici ve çekici faktörler önemli rol üstlenmektedir (Tiryaki Yenilmez, 2023; Aydemir ve Şahin, 2018). Türkiye’de 1950 yılından sonra serbest göçlerin itici nedenleri arasında miras bölünmesi, geçimin zorlaşması, tarım makinelerinin gelişmesi, ulaşım ve haberleşme alanlarındaki gelişmeler yer almaktadır. Göç edilen yeri çekici hale getiren neden ise kentsel mekânların cazibe merkezi olarak görülmesidir (Sargın, 2006). Türkiye’de kentsel alanlara yapılan göçlerin temel nedenlerinin, sosyal, ekonomik, psikolojik, politik, tarımsal ve teknolojik gelişmeler olduğu belirtilmektedir (Adıgüzel, 2020). Zorunlu göçlerde ise doğal afetler, savaşlar, iklimsel koşullar gibi faktörler etkili olmaktadır. Bu çalışmada göç, zorunlu göçün nedenlerinden biri olan depremler üzerinden anlaşılmaya çalışılmıştır.

Göçün çok yönlü ve karmaşık olmasından dolayı deprem ve göç ilişkisine geçmeden önce farklı göç kuramlarına yer verilmesi, genel anlamda göçün, özel olarak da deprem nedenli zorunlu göçün anlaşılması kolaylaşmış olacaktır.

1.2. Göç Kuramları

1.2.1. Ravenstein Göç Yasaları

Göçle ilgili ilk çalışma Ernst G. Ravenstein’in “Göç Yasaları” makalesidir (Yalçın, 2004). Ravenstein bu makalesini 1885 yılında yayımlamış ve bu çalışmada yedi göç yasası belirlemiştir. Bu yasalar şu şekildedir (Ravenstein, 1885): Birincisi; göçmenlerin büyük çoğunluğu yalnızca kısa mesafeli yerlere göç ederler. İkincisi; hızla büyüyen kentler yakın çevredeki sakinleri kendine

çeker. Kırsal nüfusta bırakılan boşluklar daha uzak yerlerden gelen insanlar tarafından doldurulur. Yani göçler yakın çevreden başlayıp uzak çevrelere doğru basamaklı bir yol izler. Üçüncüsü; göç olgusunda emme ve yayılma birbirine benzer özellikler göstermektedir (Ravenstein, 1885). Benzer noktaları ulaşılmak istenen amaçtır. Ravenstein'e göre göç kendi başına amaç olmaz yani fertler, yalnızca göç etmek amacıyla yer değiştirmez, ekonomik gelişmelerden pay almak için de göç ederler (Yaman, 2019; Yalçın, 2004). Dördüncüsü; her göç dalgası onu dengeleyecek bir göç akımı meydana getirir. Yani bir yer ne kadar göç alırsa o kadar da göç verir. Beşincisi; uzun mesafeli yerlere göç eden göçmenler, genellikle büyük ticaret ve sanayi merkezlerini tercih ederler. Altıncısı; kırsal kesimde yaşayanlar kentsel alanlarda yaşayanlardan daha fazla göç ederler (Ravenstein, 1885). Kente göç eden gençler kentte yaşayan yerleşikleri yer değiştirmeye sevk etmezken, kırsaldan kente yönelik göç hareketleri yeni göç hareketlerine neden olmaktadır (Adıgüzel, 2020). Yedincisi ise; erkekler kadınlara göre daha az göçmendir (Ravenstein, 1885). Ravenstein (1889) bir diğer makalesinde kadınların kısa süreli mesafelerde erkeklerden daha fazla göçmen olduklarını ifade etmektedir. Ayrıca sanayi ve ticaret merkezlerinin gelişmesine bağlı olarak göçün artarak devam ettiğini de belirtmektedir.

Ravenstein'in göç yasalarında görüldüğü gibi göçler, kısa mesafeli, yakın çevreden uzak çevreye, ekonomik temelli ve genellikle kırdan kente doğru gerçekleşmektedir. Ayrıca sanayi ve ticaret alanındaki gelişmelere bağlı olarak da giderek artmaktadır (Topçu, 2022).

1.2.2. Kesişen Fırsatlar Kuramı

Kesişen fırsatlar kuramı, Samuel A. Stouffer tarafından ortaya koyulmuş ve göçün sadece mesafe üzerinden değil fırsatlar üzerinden de değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir (Yaman, 2019). Bu kurama göre göçü üç unsur belirlemektedir: Birincisi; gidilecek yerin mesafesi, ikincisi; gidilecek yerin fırsatları, üçüncüsü de fırsatların ne miktarda olduğudur. Bir yerdeki iş imkânı, fırsatlar ve insan sayısı ile doğru orantılıdır. Dolayısıyla iş imkânının fazla olduğu yerlerde fırsatlar ve insan sayısı da fazla olmaktadır. Bir bölgeden diğer bir bölgeye göç gerçekleştiği zaman orada göçmenler için açık pozisyonların yani iş imkânlarının olması gerekmektedir. Bu açık pozisyonlar fırsatları ifade etmektedir. Yaşanılan yerle gidilecek yerdeki pozisyonların birbirine yakın olması kesişen fırsatlar olarak ifade edilmektedir (Stouffer, 1940). Bu kurama göre gidilecek yerin mesafesinin kısa olması ve fırsatlarının fazla olması göç sayısını artırmaktadır (Gürsoy, 2019).

1.2.3. İtme-Çekme Kuramı

İtme çekme kuramı ilk olarak Everett Lee tarafından ortaya atılmış ve Lee bu kuramını 1966 yılında yayımladığı "Bir Göç Teorisi" adlı makalesinde ortaya koymuştur (Yalçın, 2004). Lee bu kuramında göç sürecinde itici ve çekici faktörlerin etkisini incelemiştir. Aynı zamanda göç kararının alınmasında birtakım engellerin dikkate alınması gerektiğini de ifade etmiştir (Yaman, 2019). Lee, göç kararında ve göç sürecinde etkili olan faktörleri; yaşanılan yer, gidilecek yer, karşılaşılan engeller, kişisel faktörler olarak dört grupta toplamaktadır (Lee, 1966).

İtme çekme kuramında hem yaşanılan yerdeki hem de gidilecek yerdeki artılar ve eksiler her göçmen ya da göçmen olabilecekler için farklı şekilde tanımlanmıştır (Lee, 1966). Göç üzerinde etkili olan itici ve çekici faktörler kişisel ve görel bir özellik göstermekte, yaş, cinsiyet, eğitim gibi demografik faktörler bu kuram için önemli hale gelmektedir. İtme çekme kuramında engelleyici faktörler de önemlidir. Başlangıç ve varış noktasındaki artılar ve eksiler eşit olduğunda göç üzerinde kişisel faktörler etkili olmaya başlamaktadır (Çağlayan, 2006).

Lee, itme çekme kuramında göç üzerinde itici ve çekici faktörlerin yanı sıra engelleyici faktörlerin de etkili olduğunu belirtmiştir. Bu durumda Lee, itme çekme kuramında göçün; basit bir yer değiştirme hareketi olmadığını, girift bir olgu olduğunu ortaya çıkarmıştır (Topçu, 2022).

1.2.4. Merkez Çevre Kuramı

Merkez çevre kuramında, merkez ülkeler ve çevre ülkelerden bahsedilmektedir. Merkez ülkeler, ekonomik anlamda kendini geliştirmiş kapitalist ülkelerdir. Çevre ülkeler ise merkez ülkelere işgücü ve hammadde sağlayan ve onların pazar ihtiyacını gideren ülkelerdir. Bu yönleriyle çevre ülkeler merkez ülkeler için vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Çevre ülkeler de gelişebilmek için merkez ülkelere ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla hem merkez ülkeler hem de çevre ülkeler karşılıklı olarak birbirlerine bağımlılık duymaktadırlar (Çağlayan, 2006). Merkez ülkeler ve çevre ülkeler ekonomik bağlarla birbirlerine bağlanmışlardır (Gürsoy, 2019).

Merkez ülkeler ve çevre ülkeler arasındaki ekonomik bağlar, göç sürecinde etkili olmaktadır. Merkez ülkelere göç eden göçmenler kapitalist sisteme ayak uydurmak zorunda kalmaktadır. Kapitalist sistemin göç anlayışı, ucuz işgücünün sermaye için harekete geçirilmesidir. Bu kurama göre sermayenin aleyhine olmayan her şey göç sürecinin belirleyicisi olmaktadır (Yaman, 2019). Kapitalist ekonomiler çevre ülkelerde göçmenleri meydana getirmekte ve göçmenler merkez ülkelere doğru bir göç sürecine girmektedir (Abadan-Unat, 2006).

1.2.5. Ağ Kuramı

Ağ kuramı, gidilen yerdeki sosyal ilişkiler ve gidilen yer ile yaşanılan yer arasındaki sosyal ağlar üzerine kurulmaktadır (Çağlayan, 2006). Sosyal ağlar, aynı yere önce göç edenlerle sonra göç edenler arasında meydana gelen, hemşeriliğe ve etnik kökene bağlı olarak gelişen ilişkilerin tümüdür (Özyakışır, 2013). Sosyal ağların göçmenlere yardım etme ve onları yalnızlık hissinden kurtarma gibi işlevleri, göçün göçmenler üzerindeki ekonomik ve sosyal maliyetinin düşmesini sağlamaktadır. Ayrıca sosyal ağlar göçmelerin uyum süreçlerini de kolaylaştırmaktadır. Bu yönleriyle sosyal ağlar göçmenler için olumlu bir etki yaratmaktadır (Çağlayan, 2006). Sosyal ağların olumlu etkilerinden biri de göçmen cemaatinin oluşumuna imkân tanınmasıdır. Göçmenler ibadethaneler, dernekler, kahvehaneler gibi sosyoekonomik altyapılar oluşturarak bir araya gelmektedirler (Güllüpinar, 2012). Sosyal ağların göçmenler üzerinde olumlu etkilerinin olmasının yanında grubun içine kapanma gibi olumsuz etkileri de söz konusudur. İhtiyaçlarını grup içinde

karşılıyan göçmenler diğer insanlarla etkileşime geçmeyerek grup içinde kapalı kalmaktadır. Bu durumda toplumsal bütünleşmenin gerçekleşmediği söylenilebilir (Yalçın, 2004).

2. DEPREM VE GÖÇ

Trajik bir olay olan afetler, toplumsal ve fiziksel kayıplara neden olmalarının yanı sıra psikolojik travmalara ve sosyal sorunlara da neden olmaktadır (Baltaş, 2000; Topçu, 2024). Afetler geçmişten günümüze insanlar üzerinde pek çok etki yaratmıştır. Afetlerin insanları hazırlıksız yakalaması etkilerinin daha fazla hissedilmesine neden olmaktadır. Toplumlari en hazırlıksız haliyle yakalayan afetlerden biri depremlerdir.

Deprem, Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde "yer kabuğundaki hareketlerin meydana getirdiği enerjinin boşalması sonucunda oluşan sarsıntı; yer sarsıntısı, hareket, zelzele" karşılığı ile verilmektedir (TDK, 2025). Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü (2023) depremi, "yerkabuğu içindeki kırılmalar nedeniyle ani olarak ortaya çıkan titreşimlerin dalgalar halinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yer yüzeyini sarsma olayı" olarak tanımlamaktadır. Aynı zamanda deprem, mekânları yerle bir eden, başka doğal afetlere de (yangın, su baskını) neden olabilen bir doğa olayıdır (Akyel, 2000).

Depremler birçok ülke için tehlike oluşturmaktadır. Depremin tehlike oluşturduğu ülkelerden biri Türkiye'dir (Bikçe, 2017). Türkiye topraklarının %96'sı deprem riski altındadır ve nüfusunun %98'i bu bölgelerde yaşamaktadır (TMMOB, 2012). Türkiye'nin deprenselliğinin yüksek olması hasarların da büyük olmasına neden olmaktadır.

Türkiye'de 1900'lü yıllardan itibaren birçok büyük deprem yaşanmıştır. Bu büyük depremler; 1930 Hakkâri, 1939 Erzincan, 1941 Van-Erciş, 1946 Varto, 1967 Adapazarı, 1971 Bingöl, 1976 Denizli, 1992 Erzincan, 1995 Dinar, 1998 Ceyhan, 1999 Marmara ve Düzce, 2003 Bingöl, 2011 Van, 2020 Elâzığ, 2021 İzmir ve 2023 Kahramanmaraş depremleridir (Marangoz ve İzci, 2023). 1939 Erzincan depremi (7, 9 Mw), Türkiye'deki ilk büyük deprem, Pazarcık (7,8 Mw) ve Elbistan (7,7 Mw) merkezli Kahramanmaraş depremleri de ikinci ve üçüncü büyük deprem olarak kayıtlara geçmiştir (İTÜ, 2023).

1990'lı yıllardan itibaren Türkiye'de yaşanan depremlerden 86.000 kişi hayatını kaybetmiştir (Altun, 2018). 2020 ve 2023 yılında meydana gelen depremlerde hayatını kaybedenlerin sayısı da eklendiğinde bu sayının 150.000'in üzerine çıktığı görülmektedir (Edemen vd., 2023). Depremler ilk olarak can ve mal kaybı olarak ifade edilse de birçok grup üzerinde fiziksel, sosyal ve psikolojik etkiler yaratmaktadır (Altun, 2018).

Depremlerle birlikte hem bireysel hem de toplumsal sorunlar ortaya çıkmaktadır. Deprem bireysel manada travma sonrası stres bozukluğu, psikotik bozukluklar, alkol veya maddeye yönelme gibi birçok ruhsal bozukluğa neden olmaktadır (Yıldız ve Akkoyun, 2023; Fırat, 2022). Aynı zamanda deprem bireylerin engelli kalması gibi fizyolojik sorunlara da neden olmaktadır (Tiryaki Yenilmez,

2023). Deprem toplumsal olarak da sosyal eşitsizlik, salgın hastalık, yağmacılık, suça yönelme, fırsatçılık gibi problemleri ortaya çıkarmaktadır (Fırat, 2022). Depremler aynı zamanda maddi sorunlara da neden olmaktadır. Depremle birlikte yapılar büyük oranda zarar görmekte hatta il, ilçe ve köyler yerle bir olabilmektedir (Südaş, 2004). Bu problemler birçok insanın göç etmesinde etkili olmaktadır (Fırat, 2022).

Depremin mekânları yerle bir ediyor olması can ve mal kaybına neden olmakla birlikte zorunlu göçü de beraberinde getirmektedir. Ülke İçinde Yerinden Edilme İzleme Merkezi'nin (IDMC) verilerine göre; afetlerden kaynaklı olarak 2008 yılından 2023 yılına kadar 376 milyondan fazla insan göç etmiştir (Joanna, 2021). Hugo (1996)'nın da belirttiği gibi afetlerden yahut zorunlu durumlardan sonra yapılan göçler, bireylerin güvende olma stratejilerinden birini oluşturmaktadır. Dolayısıyla deprem sonrasında insanların hem sosyal, ekonomik ve psikolojik açıdan rahatlamak hem de güvende olmak ihtiyacından dolayı yer değişikliği yaptıkları ifade edilebilir.

Türkiye'de büyük depremler nedeniyle birçok insan hem evlerini ve iş yerlerini kaybettikleri için hem de güvende olma ihtiyaçlarından dolayı yer değişikliği yapmak zorunda kalmaktadır. Bu yapılan yer değişiklikleri uzun süreli olabileceği gibi kısa süreli de olabilmektedir. İtici faktörlerden kaynaklanan bu zorunlu göçler, toplumsal yaşamı farklı şekillerde etkileyebilmektedir. Bu nedenle depremler etkileri bakımından sosyolojik olarak üzerinde durulması gereken bir doğa olayıdır (Tiryaki Yenilmez, 2023).

Deprem sonrasında yaşanan göçler zorunlu göçler olarak ifade edilmektedir (Güreşçi, 2023). Depremden sonra göç hareketleri yönüne göre il içi, il dışı ve yurtdışı şeklinde, süreye göre ise kalıcı veya geçici şeklinde gerçekleşmektedir (Fırat, 2022). Geçici göçler, deprem bölgesine en yakın ve güvenli olduğu düşünülen bölgelere doğru gerçekleşmektedir. Geçici göçlerde depremde yaşanan korku ve tedirginlik tetikleyici olmaktadır. Bu göçlerde akrabaların varlığı, kamunun yönlendirmesi, güvenli alan ve yakınlık faktörleri göç yönünü belirlemektedir. Geçici göçler can havliyle yapılan göçler olmasından dolayı bireyin gittiği yerde psikolojik travmalar yaşamasına neden olabilmektedir. Bireylerin geride bırakmış oldukları can ve mallarının olması psikolojik sorunlar yaşamalarında etkili olmaktadır. Deprem sonrasında yaşanan kalıcı göçler ise planlı ve sistematik bir şekilde yapılan göçlerdir. Kalıcı göçlerde belirli bir yerleşim planı dâhilinde yeni bir yaşam düzeni kurma durumu söz konusu olmaktadır (Güreşçi, 2023).

Dünya genelinde depremler göç üzerinde etkili olmaktadır. Örneğin, 1985 yılında Meksika'da Mexico City depreminde binlerce insan hayatını kaybetmiş ve deprem bölgesinin nüfusu 8.8 milyondan 8.2 milyona gerilemiştir. 2004 yılında ise Hint Okyanusu'nda meydana gelen ve binlerce kişinin ölümüne neden olan depremin ardından iki milyondan fazla insan göç etmiştir (AidWatch, 2006'dan akt. Deniz vd., 2017). Bunların yanı sıra 2008 yılında Çin'in Sichuan eyaletinde gerçekleşen ve yine binlerce insanın ölümüne neden olan depremin ardından da yaklaşık on beş milyon insan göç etmiştir (IFRC, 2008'den akt. Deniz vd., 2017). Görüldüğü gibi depremler, gerek

evlerin hasar almasından gerekse yaşanan korku ve güvenlik ihtiyacından dolayı insanların zorunlu olarak göç etmelerine neden olmaktadır (Fırat, 2022).

Türkiye’de son yıllarda yaşanan büyük depremlerden sonra da göçler yaşanmıştır. 17 Ağustos 1999 Gölcük depremi Kocaeli, Sakarya, Yalova, Bolu, Bursa, Eskişehir ve İstanbul olmak üzere toplam yedi ili etkilemiş ve depremden sonra en az 25.000 kişi farklı yerlere göç etmiştir (Aktürk ve Albeni, 2002). Özellikle ilçenin nüfusu depremden sonra azalmıştır. 23 Ekim 2011 ve 9 Kasım 2011 tarihinde Van merkezli depremlerde de yaklaşık 250.000 kişi geçici olarak şehirden ayrılmıştır. Akdeniz, Ege ve Marmara Bölgelerine doğru gerçekleşen göçlerde başta İstanbul, Mersin Antalya, Ankara, Bursa, Adana ve İzmir illeri tercih edilmiştir. Sadece il dışına değil il içinde de yer değiştirmeler yaşanmıştır (Deniz, vd. 2017). 2020 yılında yaşanan Elâzığ depremi için de benzer şeyleri söylemek mümkündür. Elâzığ depreminden sonra şehrin nüfusu azalmış; 2019 yılında 591.098 olan şehir nüfusu depremden sonra 588.088 kişiye gerilemiştir (Peker ve Şanlı, 2022).

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş’ın Pazarcık ve Elbistan ilçelerinde meydana gelen depremler de Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye, Şanlıurfa ve Elâzığ ili olmak üzere toplam 11 ilde büyük hasara neden olmuştur. Bu bölgede Türk vatandaşı (14.013.196) ve yabancı uyruklu (1.771.194) toplam 15.784.390 kişi depremden etkilenmiş ve depremin ardından 3.3 milyon kişi deprem bölgesinin dışına çıkmış, 800.000 kişi ise köyelerine gitmişlerdir (Sağıröğlü, Ünsal, Özenci, 2023). Dolayısıyla depremler; alışlagelmiş kentsel alanlardan kırsal alanlara yapılan göç anlayışını tersine çevirmiş ve kentsel alanlardan kırsal alanlara göçleri ön plana çıkarmıştır. Bu durumda Ravenstein’in göç yasalarında belirtmiş olduğu kırsal kesimde yaşayanların kentsel kesimde yaşayanlardan daha fazla göç ettiği yasaının aksine depremler, kentsel alanda yaşayanların kırsal alanda yaşayanlardan daha fazla göç etmelerinde etkili olmuştur denilebilir.

3. GÖÇ SONRASI ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR

Depremler göçlere neden olmakta ve göç sonrasında birtakım sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Hem depremin yaşandığı yerde hem de göç edilen yerde sosyoekonomik, politik ve kültürel sorunlar yaşanabilmektedir (Tiryaki Yenilmez, 2023). Göçle birlikte çevre değişmekte psikolojik travma, stres ve gerilim artmaktadır. Bununla birlikte göç edenler bir dışlanmaya da maruz kalabilmektedir. Göç sonrasında gidilen yere uyum sürecinde sahip olunan değerlerden vazgeçilmek zorunda kalınması ya da bu değerlere göç edilen yerdeki insanların değer vermemesi durumu, göç edenlerin sosyal yaşamını olumsuz etkileyebilmektedir (Ekici ve Tuncel, 2015).

Göç eden insanlar gittikleri yerlere sadece fiziksel olarak gitmemekte beraberlerinde kültürel değerlerini de götürmektedirler. Göç edenler bir taraftan bu kendi kültürel değerlerini korumaya çalışırken bir taraftan da gittikleri yerdeki sosyokültürel ortama uyum sağlamaya çalışmaktadırlar. Bu süreçte kültürel etkilenme, kaynaşma, dışlama-dışlanma, çatışma gibi etkileşim süreçleri ve

ilişki ağları ortaya çıkmaktadır. Bu süreçler kısa süreli olmayıp uzun süreli ve aşamalı olarak devam eden sosyal sorunlardır (Aydemir ve Şahin, 2018). Göç sonrasında hem göç edenler hem de göç edilen yerdeki diğer insanlar birbirlerine karşı mesafeli davrandıkları için iletişim sınırlı olmakta ve ilişkiler gruplar arasında kalmaktadır. Bu durumda karşılıklı bir dışlama da baş göstermektedir (Özkan, 2019).

Deprem sonrasında il dışına göç edenler sosyal, ekonomik ya da kültürel sorunlarla karşılaşabilmektedir. Göç sonrasında maddi sıkıntı, uyum sorunu, yalnızlık, konut sorunu, eğitim sorunu, işsizlik, yabancılık ve dışlanma gibi sorunlar yaşanabilmektedir. Genel anlamda uyum sorunu, iş bul(a)mama, yalnızlık ya da yabancılık gibi sorunlar göç sonrasında göçmenlerin karşılaşabileceği sorunlar olarak öngörülmektedir. Deprem sonrasında göçler yalnızca il dışına değil, il içinde de görülmektedir. İl içindeki yer değişikliklerinde de birtakım sorunlarla karşılaşmaktadır. İnsanların alışmış oldukları mahalle kültüründen, komşuluk ilişkilerinden ve sosyal çevrelerinden uzaklaşarak yeni bir kültüre ve mahalleye alışmaları oldukça zaman almaktadır. Mahalle kültürü, toplumsal ilişkileri ortaya çıkarmakta ve bu toplumsal ilişkileri ve alışkanlıkları kendinde oluşturmuş olduğu sosyal atmosfer aracılığıyla devam ettirmektedir. Ancak deprem sonrasında yaşanan göçler, göç edenlerin kültürel belleğini de olumsuz etkileyebilmektedir (Fırat, 2022).

Göç hangi maksatla yapılmış olursa olsun birey psikolojisinden topluma kadar her şeyi etkilemektedir. Göç bireylere yeni koşullar sunmakla birlikte egemenlik ve sömürü ilişkisine de zemin hazırlamaktadır. Toplumsal yapıda önemli etkilere neden olan göç, yeni sorunları ve fırsat alanlarını ortaya çıkarmaktadır. Göç, kentlerde hızlı nüfus artışına neden olurken sosyoekonomik ve siyasal kutuplaşmaları da tetiklemektedir. Bu tür kutuplaşmalar şiddete eğilimli yapıların oluşmasına neden olmaktadır (Ekici ve Tuncel, 2015). Bu durum hem göç edenleri hem de göç edilen yerdeki diğer insanların huzurunu bozacak ve toplumsal bir çatışmaya neden olacaktır. Bu durumda göç edenler potansiyel göçmen olarak ya başka yerlere göç edecek ya da geldikleri yerlere geri döneceklerdir.

Deprem sonrası göçlerde yaşanan yere (memlekete) geri dönüşler de söz konusu olmaktadır. Korku ve güvenlik kaygısı nedeniyle göç edenlerin geri dönüşlerinin, eğitim, iş ya da kalıcı yerleşim amacıyla gidenlerin geri dönüşlerinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Deprem bölgelerinde yapılan yeni konutlar, yeni iş imkânları, devlet desteği gibi yatırımlar geri dönüşleri hızlandırabilmekte ve deprem bölgesinin cazibe merkezi haline gelmesinde etkili olabilmektedir (Fırat, 2022). Deprem bölgelerinin işlevselliğinin artırılmasının, memleketlerine geri dönen ailelerin sayısını arttıracacağı, böylece kentlerde hızlı nüfus artışına bağlı olarak ortaya çıkabilecek sorunların önüne geçileceği düşünülmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Göç ve depremin sosyolojik olarak değerlendirildiği bu çalışmada insanları en hazırlıksız haliyle yakalayan bir doğal afet olan depremlerin göç etme üzerindeki etkisi incelenmiştir. Aynı zamanda

depremin ardından gerçekleşen göçlerin ortaya çıkarabileceği sorunlar üzerinde durulmuş ve göç kuramları üzerinden deprem göçü değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Deprem, ilk bakışta can ve mal kaybı olarak görülse de toplumsal yaşama doğrudan etki eden, yeni yaşam biçimlerini, yeni sosyal ilişkileri ortaya çıkaran ve zorunlu göçe neden olan bir afettir. Depremlerin yerleşim bölgelerine zarar vermesi, insanları göçe mecbur hale getirmektedir. Depremde sadece ev ve iş yerlerinin kaybedilmesinden değil aynı zamanda depremin yaşattığı olduğu sosyal ve psikolojik sorunlar nedeniyle de insanlar yer değişikliği yapmaktadır.

Depremlerin yıkıcı etkileri insanların evlerinin, iş yerlerinin hasar görmesine veya enkaza dönüşmesine neden olmaktadır. Bu durumda insanlar ya korku ve güvenlik nedeniyle ya da iş bulma, eğitime devam etme gibi sebeplerden dolayı kalıcı veya geçici bir yer değiştirme çabası içerisine girmektedir. Bunların yanı sıra depremin bireyin ruh sağlığını olumsuz etkilemesi yahut depremle birlikte deprem bölgesinde yaşanan salgın hastalıklar, sosyal eşitsizlik, suç artışları, yağmalama, fırsatçılık gibi olumsuz durumlar da göç etmede etkili olmaktadır. Yer değiştirme il içinde kentsel alandan kırsal alana yahut diğer ilçelere, mahallelere yerleşme şeklinde olabildiği gibi kentten kente de olabilmektedir.

Depremin ardından gerçekleşen geçici göçler Ravenstein'in göç yasalarında belirttiği gibi yakın çevreye doğru gerçekleşmektedir. Ayrıca deprem sonrasında yaşanan kalıcı göçlerde gidilecek yerin ticaret ve sanayi merkezlerinin olmasına dikkat edildiği görülmektedir. Ankara, İzmir, İstanbul, Antalya gibi büyük şehirlerin tercih edilmesinde kentlerin sunmuş olduğu fırsatların etkili olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla hem Ravenstein'in hem de Stouffer'in göç yaklaşımlarını deprem göçünde de görmek mümkündür. Ancak Ravenstein'in göçün ağırlıklı olarak kırsal alanlardan kentsel alanlara gerçekleştiği yasası deprem göçünde tam tersi bir duruma dönüşmektedir. Deprem göçünde güvenlik nedeniyle kentsel alanlardan kırsal alanlara ve ekonomik nedenlerden dolayı da kentten kente göçler artmaktadır. Bu durumda depremin ardından sadece kentten kıra göçlerin gerçekleştiği söylenememektedir. Kahramanmaraş depremlerinden sonra Sağiroğlu ve arkadaşlarının (2023) belirttiği gibi 800.000 kişinin köylerine dönmeleri kentten kıra göçün arttığını göstermektedir. Ekonomik kaygı güdenlerin daha çok kentsel alanlara, sanayi ve ticaret merkezlerine göç ettiği ifade edilebilir.

Merkez çevre kuramı açısından deprem göçü, depremzedelerin ekonomik sıkıntıları nedeniyle fırsatçılık yapan işletme sahipleri açısından ucuz iş gücü olarak değerlendirilebilmesine neden olabileceği söylenilebilir. Deprem göçü ağ kuramı açısından değerlendirildiğinde de depremin ardından göç edenlerin akrabalarının, hemşerilerinin olduğu yerlere gittiği ve kendi aralarında sosyal ağlar inşa ettiği görülmektedir. Depremzedelerin ortak acıları paylaşıyor olmaları onların bir araya gelmesini ve toplumsal çevreye daha hızlı uyum sağlamalarını kolaylaştırmaktadır denilebilir. Böylece göçmenler karşılaşılabilecek sorunlarla daha kolay baş edebileceklerdir. Ancak kalıcı

göçlerde bu sosyal ağlar, bireylerin grup içinde kalmalarına ve toplumsal bütünleşme noktasında sorun yaşamalarına neden olabileceği de ifade edilebilir.

Deprem sonrasında yaşanan göçlerin ardından birtakım sosyal, psikolojik, kültürel sorunlar da yaşanabilmektedir. Geçim sıkıntısı, uyum, eğitim ve konut problemi, yalnızlık, işsizlik, yabancılık, dışlanma, stres ve gerilime bağlı olarak yaşanan psikolojik travma bu sorunlar arasında yer almaktadır. Göç sonrasında göç edenlerin bir taraftan kendi kültürel değerlerini korumaya çalışmaları bir taraftan da gittikleri yerdeki kültüre uyum sağlamaya çalışmaları sosyal sorunları ve çatışmaları ortaya çıkarabilmektedir. Göç hangi maksatla yapılmış olursa olsun göç sonrasında problemler ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla depremler geçici ya da kalıcı göçe sebebiyet vermekte, göç de birtakım sorunları beraberinde getirmektedir denilebilir.

Deprem bölgelerine yapılacak iyileştirmeler ve sunulacak fırsatların depremden dolayı göç edenlerin geri dönüşlerinin sağlanmasında etkili olacağı düşünülmektedir. Bu şekilde göç sonrasında yaşanan sorunlara da çözüm bulunmuş olacaktır. Binaların sağlamlığına yönelik alınacak tedbirler ve kontroller insanların binalara karşı olan güvenlerini artıracak ve bu durum depremden kaynaklı olarak belli bölgelerdeki hızlı nüfus artışının önüne geçecek ve hızlı nüfus artışından kaynaklı sorunlar da en aza inecektir. Bu şekilde depremden etkilenen bireyler, sosyal ve psikolojik anlamda daha sağlıklı bireyler olarak hayatlarına devam etmiş olacaklardır. Ayrıca bir deprem ülkesi olarak Türkiye'nin dikey kentleşme yerine yatay kentleşme yolunda ilerlemesinin, depremlerin neden olabileceği can ve mal kayıplarının ve deprem göçünün en aza indirilmesinde etkili olacağı düşünülmektedir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Bu araştırmada etik kurul izni gerekmemektedir.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Araştırmanın tamamı yazar tarafından yapılmıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (2006). *Bitmeyen göç: Konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa* (2. Baskı). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adıgüzel, Y. (2020). *Göç sosyolojisi* (4. Basım). Nobel Yayınları.
- Aktürk, İ. ve Albeni M. (2002). Doğal afetlerin ekonomik performans üzerine etkisi: 1999 yılında Türkiye'de meydana gelen depremler ve etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(1), 1-18.
- Akyel, R. (2000). *Gölyaka'da deprem*. Gren Ajans
- Altun, F. (2018). Afetlerin ekonomik ve sosyal etkileri: Türkiye örneği üzerinden bir değerlendirme.

Sosyal Çalışma Dergisi, 2(1), 1-15.

- Aydemir, S. ve Şahin, M. C. (2018). Zorunlu-kitlesele göç olgusuna sosyolojik bir yaklaşım: Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar örneği. *Dini Araştırmalar Dergisi*, 21(53), 121-148.
- Aydın, S. (2024). Uluslararası göç teorileri üzerine bir araştırma. İpek Agcadağ Çelik (Ed.), *Sosyoloji çalışmaları içinde* (s. 1-18). Yaz Yayınları.
- Baltaş, Z. (2000). *Sağlık psikolojisi*. Remzi Kitabevi.
- Bartram, D. vd. (2017). *Göç meselesinde temel kavramlar*. İtir Ağabeyoğlu Tuncay (Çev.). Hece Yayınları.
- Bikçe, M. (2017). Türkiye'deki depremlerde alınan ve alınabilecek önlemler. *Uluslararası Mühendislik Araştırma ve Geliştirme Dergisi*, 9(2), 24-31.
- Canbey Özgüler, V. (2018) Migration and integration policies. *GSI Journals Serie B: Advancements in Business and Economics*, 1 (1): 1-14
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17), 67-91.
- Çakır, S. (2011). Geleneksel Türk kültüründe göç ve toplumsal değişme. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (24), 129-142.
- Deniz, O., Yıldız, Z., Parin, S. ve Erdoğan, R. (2017), Deprem ve göç: 2011 Van depremi örneği. *Social Sciences Studies Journal (SSSJJournal)*, 3(7), 1426-1444.
- Doğan, İ. (2018). *Göç ve kültür*. Bilge Yayıncılık.
- Edemen, M., Okkay, M., Tugrul, R., Kurt, M. Ş., Bircan, O., Yoldaş, H., vd. (2023). Deprem nedir? Nasıl oluşur? Türkiye'de oluşmuş depremler ve etkileri nelerdir? Depremlere karşı alınabilecek tedbirler hususunda öneriler. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 10(93), 719-734.
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve insan. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), 9-22.
- Fırat, M. (2022). Deprem ve toplumsal etkileri. *Tezkire Dergisi*, (80), 47-72.
- Güllüpinar, F. (2012). Göç olgusunun ekonomi politikası ve uluslararası göç kuramları. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, (4), 53-85.
- Güreşçi, E. (2023). Kahramanmaraş depremi sonrası yeni bir tartışma konusu olarak deprem göçü. Musa Öztürk ve Mustafa Kırca (Ed.), *Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası için akademik öneriler içinde* (s. 47-60). Özgür Yayınları.
- Gürsoy, M. (2019). *Göç ve kentleşme bağlamında suç*. Gece Akademi.
- Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü. <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/bilgi/depremnedir/index.htm> (Erişim Tarihi: 15.10.2023)
- Hugo, G. (1996). Environmental concerns and international migration. *International Migration Review*, 30(1), 105-131.
- IOM-Uluslararası Göç Örgütü. (2009). *Uluslararası göç hukuku-göç terimleri sözlüğü*. B. Çiçekli (Ed.). Littera (Çev.). Uluslararası Göç Örgütü, No: 18.
- İstanbul Teknik Üniversitesi-İTÜ (2023). 6 Şubat 2023: 04.17 Mw 7,8 Kahramanmaraş ve 13.24

- Mw 7,7 Kahramanmaraş depremleri: Ön inceleme raporu.* İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Joanna, A., (2023). The concept of 'climate refugee': Towards a possible definition, EPRS: European Parliamentary Research Service. Belgium. Retrieved from <https://policycommons.net/artifacts/4941191/the-concept-of-climate-refugee/5770465/> on 20 Oct 2023. CID: 20.500.12592/v36bf9.
- Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3(1), 47-57.
- Marangoz, M. ve İzci, Ç. (2023). Doğal afetlerin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerinin 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler bağlamında girişimciler açısından değerlendirilmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 24(52), 1-30.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. O. Akınhay - D. Kömürcü (Çev.). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Özkan, R. (2019). Göç olgusu ve toplumsal yapıya etkisi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2), 127-145.
- Özyakışır, D. (2013). *Göç, kuram ve bölgesel uygulama*. Nobel Yayınları.
- Peker, A. E. ve Şanlı, İ. (2022). Deprem ve göç ilişkisi: 24 Ocak 2020 Elâzığ deprem örneği. *Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(1), 125-154.
- Petersen, W. (1958). A general typology of migration. *American Sociology Review* 23(3), 256-266.
- Ravenstein, E. G. (1885). The laws of migration. *Journal of the Royal Statistical Society of London*, 48(2), 167-235.
- Ravenstein, E. G. (1889). The laws of migration. *Journal of the Royal Statistical Society*, 52(2), 241-305.
- Sağiroğlu, A. Z., Ünsal, R. ve Özenci, F. (2023). Deprem ve sonrası göç ve insan hareketlilikleri: durum değerlendirme raporu. AYBÜ-GPM Rapor Serisi-15 (Güncellenmiş 2. Baskı: 15 Nisan 2023). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Göç Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (AYBÜ-GPM).
- Sargın, S. (2006). Üniversitelerin şehirleşmeye etkileri. Fakülte Kitabevi.
- Stouffer, S. A. (1940). A theory relating mobility and distance. *American Sociological Review*, 5(6), 845-867.
- Südaş, İ. (2004). 17 Ağustos 1999 Marmara depreminin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkileri: Gölcük (Kocaeli) örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, (13), 73-91.
- Tekeli, İ. ve Erder, L. (1978). *Yerleşme yapısının uyum süreci olarak iç göçler*. Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Tiryaki Yenilmez, D. (2023). Deprem ve göç ilişkisi üzerine bir değerlendirme. *Akademik Düşünce Dergisi*, 0(7), 39-52. DOI: 10.53507/akademikdusunce.1282303
- TMMOB. (2012). *Türkiye'de deprem gerçeği ve TMMOB Makina Mühendisleri Odası'nın önerileri Oda Raporu*. TMMOB Yayınları.
- Topçu, D. (2022). *Türkiye'de iç göç ve toplumsal değerler*. Nobel Yayınları.
- Topçu, D. (2024). Kahramanmaraş merkezli depremlerin sosyal ve psikolojik etkileri. İzzet Erdem ve Aslı Metin (Ed.), *Afetler, toplum ve sağlık hizmetleri (Sosyolojik yaklaşımlar ve*

uygulamalar) içinde (s. 213-236). Ankara: Gazi Kitabevi.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü (TDK). <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 14.10.2025).

Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*. Anı Yayıncılık

Yaman, F. (2019). *Göç ve toplum: Dünyada ve Türkiye’de değişen nüfus hareketleri*. Ketebe Yayınları.

Yıldız, B. ve Akkoyun, A. Z. (2023). Deprem sonrası psikiyatrik destek. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 8(2), 817–820.

